

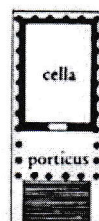
ROMA AETERNA

Palātium et Capitōlium

Urbs Rōma in ripā Tiberis flūminis sita est vīgintī mīlia passuum ā marī. Hōc locō flūmen facile trānsitur, et collēs propinquī bene mūnīrī possunt. Moenia Rōmāna
 5 antīqua septem collēs sive montēs complectuntur, quōrum haec sunt nōmina: Palātium, Capitōlium, Aventīnus, Caelius, Ēsquiliae, Viminālis, Quirīnālis. Ā colle Quirīnālī et ā monte Capitōlīnō ūsque ad Tiberim flūmen campus Mārtius patet.

- 10 Palātium primum mūnītum est, sed ea moenia quadrāta quibus Rōmulus, prīmus rēx Rōmānōrum, Palātium mūnīvisse dīcitur iam prīdem periērunt, neque ūlla casa restat ex illā urbe antīquissimā, quae ā fōrmā moenium 'Rōma quadrāta' appellābātur, praeter 'casam
 15 Rōmulī' strāmentō tēctam. Postea Rōmānī nōbilissimī in Palātiō habitāvērunt, ibique post Iūlii Caesaris aetātem Augustus, Tiberius, Caligula aliīque prīncipēs Rōmānī domōs magnificās sibi aedificāvērunt. Omnium

Terrārum dea gentium-
 que Rōma,
 cui pār est nihil et nihil
 secundum
 [Mārtialis XII.8]

fōrma templī

complectī : cingere

Capitōlinus -a -um
 < Capitōlium

☐ fōrma
 quadrāta

[annō 753 a. C.: ante
 Christum (nātum)]

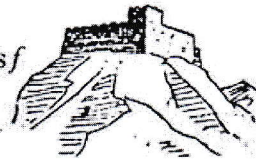
casa -ae f = parva domus
 pauper
 re-stāre = reliquus esse,
 superesse
 tegere tēxisse tēctum
 = operīre

casa

magnificus, *comp*-ficientior, *sup*-ficientissimus
Palātīnus -a -um < Palātium

arx
arcis *f*

fīrmus -a -um = quī
frangī nōn potest,
validus

summum Iāniculum =
summa Iāniculī pars
trāns (↔ cis) = ultrā
arduus, *comp* magis a.,
sup māximē a.

praecipitāre = prōicere
(capite primō)
sacer -cra -crum: (locus)
s. = ubi dīi adōrantur
clārus = nōbilis

L. = Lūcius (praenōmen)

sacrāre = sacrum facere
et deō trādere
ex-pellere -pulisce
-pulsum
cōsul -is *m*

[annō 509 a. C.]

augustus -a -um = deō
dignus, magnificus

dea: *pl dat/abl* -ābus
cōn-secrāre = sacrāre
tertium *adv*
incendium -ī *n* = ignis
quō domus cōnsūmitur
re-ficere -fēcisse -fectum
< -facere
[annō 82 p. C.: post
Chrīstum (nātum)]

splendēre = clārē lūcēre

vērō magnificentissima est domus illa ā Domitiānō prīnce
cipe in colle Palātīnō aedificāta, quāe vocātur 'domus 20
Augustāna'.

Ea Capitōliī pars quae spectat ad septentriōnēs, ardua
atque mūrīs firmīs mūnīta, Arx dīcitur. Nec vērō 'arx'
nōmen huius montis proprium est, nām aliī quoque
montēs arduī nātūrā et opere mūnītī 'arcēs' dīcuntur, ut 25
summum Iāniculum, quod trāns Tiberim situm est. Lo-
cus in Capitōliō māximē arduus appellātur saxum Tār-
pēium, dē quō ōlim hominēs scelestī suppliciī causā
praecipitābantur.

In monte Capitōlinō, quī prae cēterīs sacer habētur, 30
multa sunt aedificia sacra, quōrum clārissimum est
templum Iovis Optimī Māximī. Hoc templum prīmum
aedificāvit L. Tarquinius Superbus, septimus et ulti-
mus rēx Rōmānōrum. Ille vērō, cum nōndum sacrāvis-
set novum templum, Rōmā expulsus est ā L. Iūniō 35
Brūtō, atque prō rēge duo cōsulēs populō Rōmānō
praepositī sunt. Nōn rēx igitur, sed cōsul Rōmānus
hoc templum augustum Iovī Optimō Māximō, summō
deō populī Rōmānī, et Iūnōnī et Minervae, duābus
māximīs deābus, cōnsecrāvit. Deinde idem templum 40
iterum et tertium sacrātum est, cum post incendia refec-
tum esset. Postrēmō Domitiānus templum Iovis Capitō-
linī incendiō cōnsūptum refēcit atque tantīs dīvitiīs
exōrnāvit ut nihil magnificentius fierī posset: aurō et
gemmīs splendet tēctum, quod plūrimīs columnīs ē 45

marmore pulcherrimō factīs sustinētur; intus in cellā,
post forēs aurō opertās, ingēns simulācrum Iovis in altā
sēde sedentis positum est. Ad hoc templum imperātor
victor post triumphum ascendit, ut Iovī Optimō Māx-
50 imō sacrificium faciat, dum ducēs hostium, quī in tri-
umphō ante currum imperātōris ductī sunt, ad suppli-
cium trāduntur.

In summā Arce templum Iūnōnis Monētae situm est,
in quō nummī ē metallīs pretiōsīs, aurō, argentō, aere,
55 efficiuntur atque imāginibus imprimuntur. In infimō
Capitoliō est Tabulārium, id est amplum aedificium in
quō tabulae et litterae pūblicae servantur.

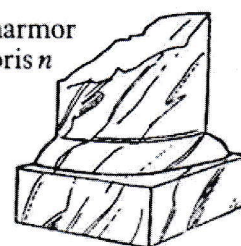
Forum Rōmānum

Infra Capitōlinum Palātīnumque collem est forum
60 Rōmānum. In eā valle ōlim magna palūs erat, quae tum
dēmum siccāta est cum aqua palūdis in flūmen dēdūce-
rētur per cloācam subterrāneam quae appellātur 'cloāca

cella -ae *f* = locus in
templō clausus
operīre -uisse -rtum
simulācrum -ī *n* = imāgō,
signum
sēdēs -is *f* = locus ubi
aliquis sedet

sacrificium -ī *n*: s. facere
= bovem/ovem/porcum
occidere et deō offerre

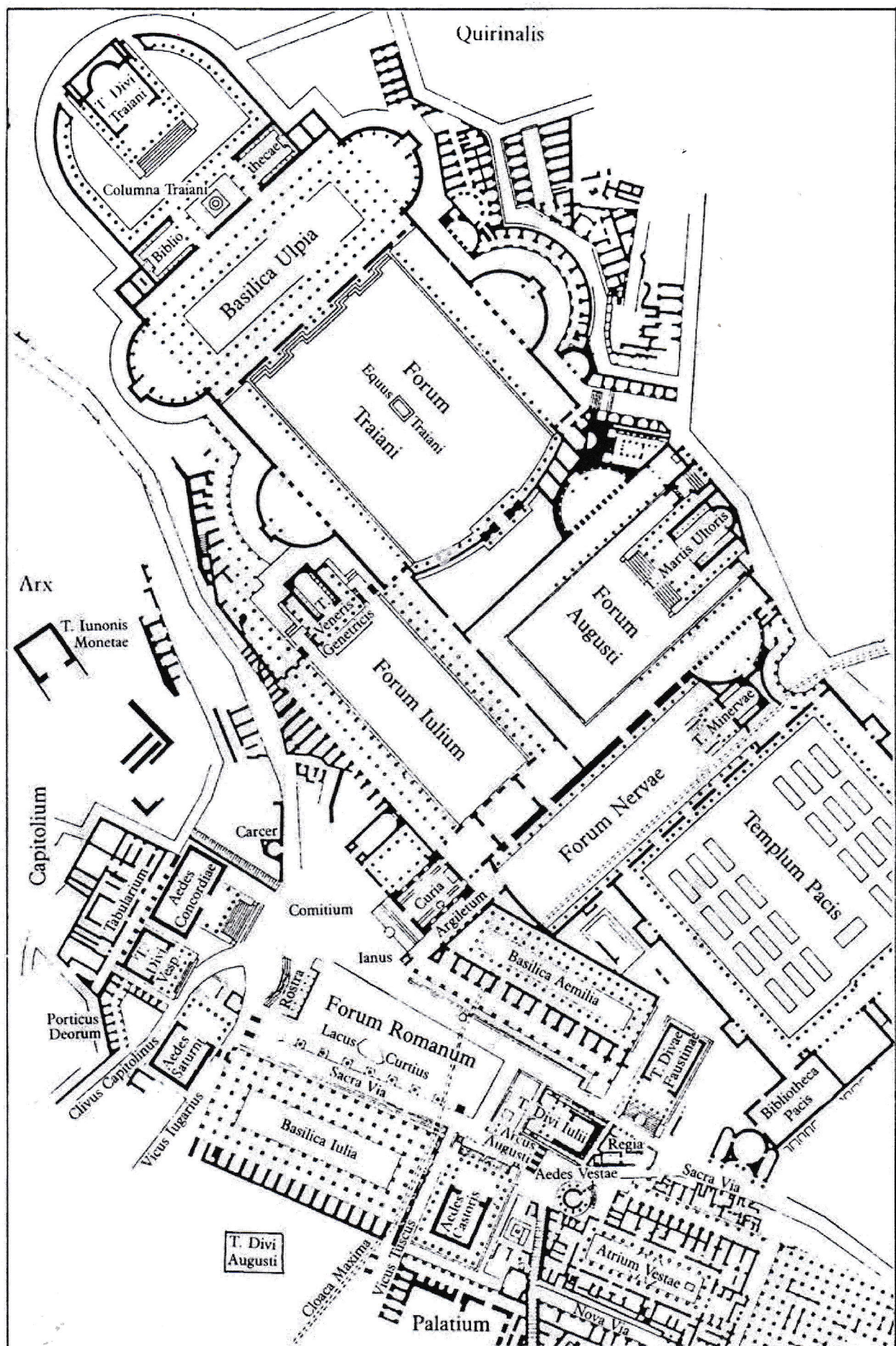
marmor
-oris *n*

triumphus -ī *m*

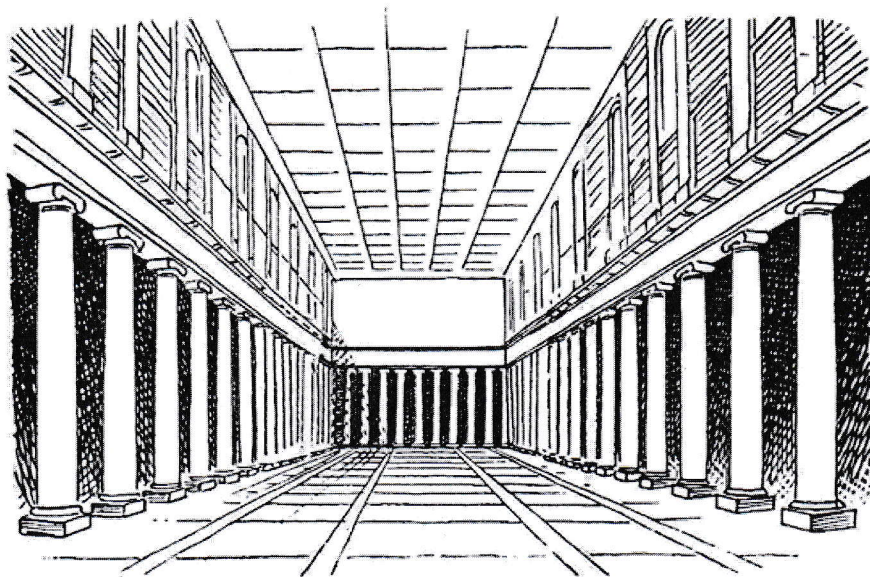
Monēta -ae *f*: cognōmen
Iūnōnis
metallum -ī *n*
aes aeris *n* = metallum
ferrō pretiōsius ex quō
assēs efficiuntur
amplus -a -um = magnus,
lātus et altus
servāre = salvum
cūstōdire

palūs -ūdis *f* = locus
ūmidus
siccāre = siccum facere
dē-dūcere
cloāca -ae *f* = fossa tēcta
sub-terrāneus -a -um
= sub terrā situs

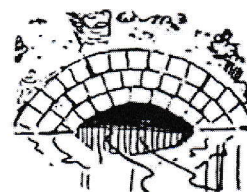
Māxima'. Postrēmus siccātus est locus in mediō forō
quī 'lacus Curtius' dīcitur ā nōmine equitis cuiusdam
65 quī sē armātum cum equō suō in vorāginem ibi factam
praecipitāvisse nārrātur.

Magnus numerus hominum cotīdiē convenit in fo-
rum Rōmānum, locum urbis celeberrimum, quī multīs
aedificiīs pūblicīs et sacrīs cingitur. Aedificia pūblica

70 amplissima sunt duae basilicae, Aemilia et Iūlia. Basi-
lica est aedificium pūblicum in quō et alia multa negōtia
aguntur et iūs inter cīvēs dīcitur. Antequam illae basili-
cae exstrūctae sunt, tabernae in forō erant: tabernae
veterēs eō locō ubi basilica Iūlia sita est, tabernae novae
75 in locō basilicae Aemiliae. Nunc autem mercēs in vīcīs
et in aliīs forīs vēneunt.

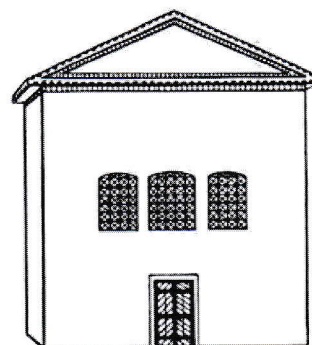
Iūxtā basilicam Aemiliam, in eā forī parte quae dīci-
tur Comitium, locāta est Cūria, id est aedificium quō
senātus Rōmānus convenīre solet. Senātus cōstat ex

cloāca Māxima

celeber -bris -bre: (locus)
c. = quō multī conveni-
unt

basilica -ae f

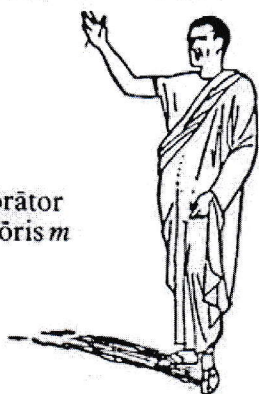
Cūria -ae f

ex-struere -ūxisse -ūctum
= aedificāre

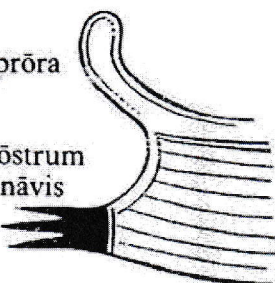
vīcus -ī m = pars urbis,
viae domūsque
vēr-īre -eunt -iisse
= vēr-dī (pass)

locāre (< locus) = pōnere;
locātus = situs

senātus -ūs m

senātor -ōris *m*rēs pūblica = rēs omnium
cīvium commūnisōrātor
-ōris *m*rōstrum
-ī *n*

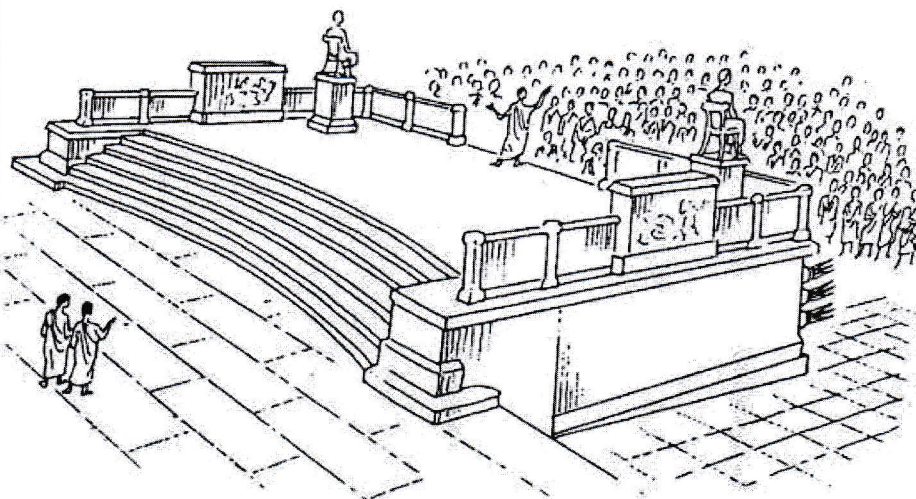
prōra

rōstrum
nāvisRōstra -ōrum *n*prōra -ae *f* = pars nāvis
prior (↔ puppis)illūstris -e = clārus,
nōbilisōrātiōnem habēre
= verba facere

M. = Mārcus

Cicerō -ōnis *m*dē-struere -ūxisse -ūctum
↔ exstruere

sescentīs senātōribus, cīvibus nōbilissimīs, quī ante 80
Caesaris aetātem summam potestātem in rē pūblicā Rō-
mānā tenēbant. Tunc vērō in antīquam cūriam Hostī-
liam, quae paulum ad septentriōnēs extrā Comitium sita
erat, senātōrēs convocābantur. Via celebris quae inter
Cūriam et basilicam Aemiliam in forum exit Argilētum 85
nōminātur.

Ante Comitium est locus superior ex quō ōrātōrēs
verba faciunt ad populum. 'Rōstra' nōmen est huius
locī, quia rōstrīs nāvium captārum ōrnātur ('rōstrum'
enim vocantur eae hastae ferreae quae ē prōrā nāvis 90
longae ēminent velut rōstrum avis). Multī ōrātōrēs il-
lūstrēs in Rōstra ascendērunt, ut ōrātiōnēs ad populum
habērent, neque vērō haec Rōstra sunt unde M. Tullius
Cicerō, ōrātor omnium quī Rōmae fuērunt illūstrissi-
mus, ōrātiōnēs habuit, nam Rōstra antīqua, quae in 95
ipsō Comitio posita erant, simul cum cūriā antīquā ā
Iūliō Caesare dēstrūcta sunt cum nova cūria aedificā-
rētur.

Ex aedibus sacrīs forī Rōmānī minima quidem, sed
 100 veterrima est aedēs Iānī, quae ad infimum Argilētum
 sita est. Illa aedēs duās iānuās vel portās habet, quae
 tum dēmum clauduntur cum per tōtum imperium po-
 puli Rōmānī terrā marīque pāx facta est — id quod per
 septingentōs annōs inter Rōmulum et Augustum bis
 105 tantum ēvenit. Augustus vērō, cum ad Actium, prō-
 munturium Ēpīrī, classem M. Antōnīi vīcisset, Iānum
 tertium claudī iussit.

In contrāriā forī parte est aedēs Vestae antīquissima,
 quae fōrmam habet rotundam, nōn quadrātam. Vesta
 110 est dea focī rērumque domesticārum, in cuius aede ignis
 aeternus ārdet neque ūllum deae simulācrum inest. Sex
 virginēs Vestālēs ex filiābus Rōmānōrum illūstrium
 ēlēctae dīligenter cūrant nē ignis Vestae umquam ex-
 stinguātur, namque ignis ille semper ārdēns Rōmam
 115 urbem aeternam esse significat. Iūxtā aedem Vestae est
 ātrium Vestae, id est domus Vestālium, et Rēgia, do-
 mus pontificis māximī, in quā ōlim rēgēs Rōmānī habi-
 tāvisse dīcuntur. (Pontifex māximus est summus sacer-
 dōs, quī cēterīs omnibus sacerdōtibus Rōmānīs praefec-
 120 tus est; sacerdōtum negōtium est sacrificia facere atque
 rēs dīvīnās cūrāre.)

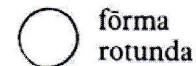
Ante Rēgiam est templum C. Iūliō Caesarī cōnsecrā-
 tum, quod templum Dīvī Iūlii appellātur. Caesar enim,
 ut plērīque prīncipēs Rōmānī, post mortem in deōrum
 125 numerō habētur et 'dīvus' vocātur. Templum Dīvī Iūlii

aedēs -is *f* = templum
 vetus, *comp* veterior,
sup veterrimus

terrā marīque (*loc = abl*)
 = in terrā marīque

ē-venīre = accidere
 prōmunturium -ī *n* =
 mōns in mare ēminēns
 Ēpīrus -ī *f*
 Iānus = aedēs Iānī

fōrma
 rotunda

focus -ī *m* = ignis domes-
 ticus
 domesticus -a -um
 < domus
 aeternus -a -um = per-
 petuus
 Vestālīs -e < Vesta
 filia: *pl dat/abl* -ābus
 ex-stinguere -īnxisse
 -īnctum ↔ accendere

Vestālīs -is *f* = virgō
 Vestālīs
 rēgia -ae *f* = domus rēgis
 pontifex -icis *m*

prae-ficere -fēcisse
 -fectum = praepōnere

dīvīnus -a -um (< deus)
 = sacer
 C. = Gāius (praenōmen)

dīvus -a -um = dīvīnus

cremāre = ūrere

[annō 44 a. C.]

clivus -ī *m* = latus montisCastor -oris *m*Pollūx -ūcis *m*aerārium -ī *n* < aes

(: pecūnia)

dē-pōnere = pōnere in
tūtō locōre-stituere -uisse -ūtum
= reficere

frōns = pars prima

aedēs Castoris et Pollūcis

(filiī) geminī = duo

eōdem diē nātī

auxiliō (*dat*) = ad
auxiliummarmoreus -a -um = ē
marmore factusVespasiānus: princeps
Rōmānus (mortuus
annō 79 p. C.)

[annō 367 a. C.]

factiō -ōnis *f* = pars cī-
vium quae idem dē rē
pūblicā sentit
patriciī -ōrum *m*
plēbēiī -ōrum *m*
concordia -ae *f* ↔ dis-
cordiavetustās -ātis *f* < vetus

ab Augustō aedificātum est eō ipsō locō ubi corpus Cae-
sarīs ā cīvibus lūgentibus cremātum erat postquam M.
Antōnius cōsul ōrātiōne clārissimā amicum suum mor-
tuum laudāvit.

Ab utrāque parte basilicae Iūliae magna aedēs sita 130
est, ā dextrā sub clivō Capitōlinō aedēs Sāturnī, ā si-
nistrā aedēs Castoris et Pollūcis.

Aedēs Sāturnī est aerārium populī Rōmānī, id est
locus ubi pecūnia pūblica dēpōnitur ac servātur. Hoc
templum antīquissimum SENATVS POPVLVSQVE ROMA- 135
NVS INCENDIO CONSVMP TVM RESTITVIT, ut in fronte in-
scrip tum est.

Aedēs Castoris cōsecrāta est diīs Castorī et Pollūcī,
Iovis filiīs geminīs, quī saepius Rōmānīs in proeliīs
auxiliō vērunt. Inter hanc aedem et templum Dīvī 140
Iūliī senātus populusque Rōmānus post proelium ad
Actium factum Augustō victōrī arcum marmoreum ae-
dificāvit. Templum Dīvī Augustī situm est post basili-
cam Iūliam.

Infra Capitōlium iūxtā Tabulārium sunt aedēs Con- 145
cordiae et Dīvī Vespasiānī.

Aedēs Concordiae antīqua eō tempore aedificāta esse
dicitur cum post longam discordiam quae populum Rō-
mānum dīvīserat in duās factiōnēs inter sē inimicissi-
mās, patriciōs et plēbēiōs, tandem concordia omnium 150
cīvium restitūta est. Deinde, temporibus Augustī, senā-
tus populusque Rōmānus aedem Concordiae vetustāte

collāpsam in meliōrem faciem restituit. Prope aedem
Concordiae est Carcer, cuius pars subterrānea, tenebrīs
155 et odōre foeda atque terribilis, Tulliānum appellātur;
multī hostēs Rōmānōrum in Tulliānō suppliciō affectī
sunt.

Aedēs Dīvī Vespasiānī ā filiīs Titō et Domitiānō aedi-
ficāta, ā Domitiānō patrī mortuō dēdicāta est. Iūxtā ae-
160 dem Dīvī Vespasiānī est porticus duodecim diīs et deā-
bus cōsecrāta, quōrum simulācra aurāta in porticū
stant. Nōmina duodecim deōrum hīs Enniī versibus
hexametris continentur:

Iūnō, Vesta, Minerva, Cerēs, Diāna, Venus, Mārs,
165 *Mercurius, Iovi', Neptūnus, Vulcānus, Apollō.*

Multae viae ex omnibus urbis partibus in forum fe-
runt, ut Argilētum, Sacra via, Nova via, vīcus Tūscus,
vīcus Iugārius, atque clīvus Capitōlinus, quō imperātō-
rēs triumphantēs in Capitōlium ascendunt. ('Clīvus' dī-
170 citur via quae in clīvō montis facta est.)

In summā Sacrā viā infrā clīvum Palātinum est arcus
Titī, dē quō mox dīcendum erit, et templum Iovis Sta-
tōris. In hoc templum senātus eō diē convēnit quō Ci-
cerō cōsul ōrātiōne clārissimā habitā Catilīnam, hos-
175 tem patriae, ē senātū atque ex urbe expulit.

Vīcus Tūscus forum Rōmānum cum forō Boāriō iun-
git, id est forum celebre prope Tiberim flūmen ubi bo-
vēs aliaeque pecudēs vēneunt. In ārā Māximā, quae in
forō Boāriō locāta est, sacrificia Herculi, deō Graecō,

col-lābī -lāpsum = ad
terram lābī
faciēs = fōrma

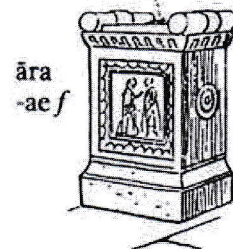
odor -ōris *m* = quod per
nāsum sentītur

dēdicāre = sacrāre

porticus -ūs *f* = ordō
columnārum tēctus
aurātus -a -um = aurō
opertus

Cerēs -eris *f*
Diāna/Diāna -ae *f*
Iovi': Iovis (*nōm*)
= Iuppiter

vīcus = via quae per
vīcum fert
triumphāre = trium-
phum agere

Stator -ōris *m*: cognōmen
Iovis
[annō 63 a. C.]

boārius -a -um < bōs

pecus -udis *f* = bēstia
quā ūtitur agricola

cōn-stituere -uisse -ūtum
= locāre (rem novam),
prīmum facere

[*Fāsti* I.581–582]

inter-icere -iēcisse
-iectum < -iacere;
inter-iectus esse
= interesse

re-novāre = novum
(dēnuō) facere

capere = continēre (in se
habēre) posse
[annō 220 a. C.]

(viam) mūnīre = aedifi-
cāre, facere

Cn. = Gnaeus (prae-
nōmen)

[annō 55 a. C.]

theātrum aedificandum
cūrāre = cūrāre ut the-
ātrum aedificētur
statua -ae f = signum
hominis

[annō 44 a. C.]

īdūs Mārtiae = diēs xv
mēnsis Mārtii

superāre = vincere
Pharsālus -ī f

in-cendere -cendisse
-cēsum = accendere

fiunt. Herculēs enim antīquīs temporibus bovēs fōrmō- 180
sōs in hunc locum ēgit

cōstituitque sibī quae ‘Māxima’ dīcitur āram

hīc ubi pars urbis dē bove nōmen habet,

ut versibus nārrat Ovidius.

Urbs marmorea

185

Extrā forum Rōmānum sunt alia multa aedificia pū-
blica. Iam veterēs rēgēs Rōmānī in valle Murciā, quae
inter Palātium et Aventīnum interiecta est, circum
Māximum cōstituērunt, quī ā Caesare renovātus plūs
quam trecentōs passūs longus est et octōgintā mīlia 190
spectātōrum capit. Alter circus posteā in campō Mārtiō
aedificātus est et circus Flāminius appellātus ā nōmine
C. Flāminiī, quī eōdem tempore viam Flāminiam mū-
nīvit; tertius circus trāns Tiberim in agrō Vāticānō cōn-
stitūtus ā prīncipe C. Caligulā. Nōn procul ā circō Flā- 195
miniō Cn. Pompēius cōsul amplissimum theātrum
marmoreum aedificandum cūrāvit cum porticū et novā
cūriā. In cūriā Pompēiā statua Pompēiī locāta erat, ad
cuius pedēs C. Iūlius Caesar ā M. Brūtō, C. Cassiō aliīs-
que senātōribus necātus est. Id factum est īdibus Mār- 200
tiīs quārtō annō postquam Caesar exercitum Pompēiī
superāvit in Thessaliā ad oppidum Pharsālum. Post ne-
cem Caesaris cūria Pompēia ā populō irātō incēnsa est.

Caesar autem, priusquam ita necātus est, nōn solum
vetera opera refēcerat, sed etiam nova cōstituerat. In 205

eā urbis parte quae est post Comitium, multis domibus
privatis destructis, novum forum fecerat in quo tem-
plum Veneris Genetricis situm est. Venus enim a Iulio
Caesare 'genetrix' nominabatur, quia gens Iulia a Ve-
210 nere orta esse dicitur.

Caesare interfecto C. Octavianus adulescens necem
eius ulcisci constituit, neque vero id sine auxilio deo-
rum, praecipue Martis, fieri posse arbitrabatur. Ergo
Martem deo templum vovit priusquam proelium commi-
215 sit cum Bruto et Cassio. Quibus victis Octavianus iuxta
forum Iulium novum forum cum templo Martis incohavit.
Magnum quidem opus fuit, neque brevi tempore
perfectum est, nam quadraginta denique annis post
Caesar Octavianus Augustus, quo cognomine tum ap-
220 pellabatur, magnificum illud monumentum victoriae
suae Martem dedicavit. Templum Martis Ultoris nominatum
est, quod ille deus mortem Caesaris ultus esse putabatur.

Nemo princeps Romanus tot aedificiis magnificis Romanam
225 auxit ornavitque quot Augustus. Non solum aedes
sacras vetustate collapsas aut incendiis absumptas refecit,
sed plurimas domos ex lateribus factis destruxit atque
tot et tanta nova opera marmorea aedificavit ut iure
gloriatum sit 'marmoream se relinquere urbem quam
230 latericiam accepisset.' Iuxta domum suam Palatinam
templum Apollinis fecit cum porticibus et bibliotheca
Latina Graecaque. In campo Martio plurima opera ex-

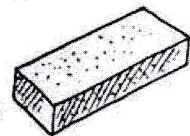
genetrix -icis *f* = mater
gens (Iulia) = cuncti quibus
nomen commune est (Iulius/Iulia)
oriri ortum = initium
facere

ulcisci necem Caesaris =
punire eos qui Caesarem
necaverunt
vovēre vovisse votum
= (deo) promittere
(proelium) committere
= incipere
[anno 42 a. C.]
incohare = aedificare
incipere

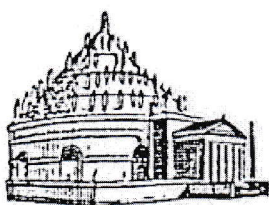
monumentum -i *n* < monere;
m. rei = quod monet de re
ultor -oris *m* = qui ulciscitur
ulcisci ultum

augere -xisse -ctum
absumere = consumere,
perdere

later
-eris *m*

gloriarī = gloriōse dicere
latericius -a -um = ex lateribus
factus
"marmoream relinquere
urbem quam latericiam
accepit"
bibliotheca -ae *f* = locus
ubi libri servantur

mausolēum Augustī

anniversārius -a -um
= quī quotannīs fit
mausolēum -ī n = monu-
mentum magnificum
mortuō aedificātum
ossa = corpus mortuum
Panthēum (-on) -ī n

balneae -ārum f = balnea
pūblica
thermae -ārum f =
magnae balneae

imperātor: titulus prīn-
cipis Rōmānī
Nerō -ōnis m

ibī-dem = eōdem locō
(corpus) exercēre =
movendō parāre

ductus -ūs m < dūcere

in-dūcere
[annō 312 a. C.]

longitūdō -inis f < lon-
gus; habet l. em passu-
um M = M passūs lon-
gus est
11 190 p. [16,5 km]

arcuātus -a -um = quī
fōrmam arcūs habet

imperāre = imperātor
esse

strūxit, ē quibus memoranda sunt haec: porticus ad
circum Flāminium, quam ā nōmine sorōris suae porti-
cum Octāviae nōmināvit; theātrum Mārcellī, appellā- 235
tum ā sorōris filiō M. Claudiō Mārcellō; āra Pācis, in
quā sacerdōtēs virginēsque Vestālēs anniversārium sa-
crificium facere iussit; mausolēum Augustī, id est mo-
numentum in quō ossa prīncipis cremāta servantur. Eō-
dem tempore Panthēum, altum templum rotundum, in 240
campō Mārtiō exstrūctum est ā M. Agrippā, duce illūs-
trī quī classī Augustī praefectus erat, itemque magnae
balneae quae ab eōdem thermae Agrippae vocantur.

Hae prīmae thermae Rōmae fuērunt, sed posteā aliae
thermae etiam magnificentiorēs aedificātae sunt ab im- 245
perātore Nerōne in campō Mārtiō, ā Titō et Trāiānō in
Ēsquiliīs. Rōmānī cotīdiē in thermās illās celebrēs lavā-
tum eunt atque ibīdem corpora exercent natandō, cur-
rendō, luctandō. Aqua, cuius magna cōpia ā lavantibus
cōnsūmitur, ē montibus in thermās dēdūcitur per lon- 250
gōs aquae ductūs, quōrum veterrimus, aqua Appia, in
urbem inducta est ab Appiō Claudiō Caecō, quī etiam
viam Appiam ā portā Capēnā ūsque ad urbem Capuam
mūniendam cūrāvit. Ductus eius habet longitūdinem
passuum ūndecim mīlium centum nōnāgintā (ex eō rī- 255
vus est subterrāneus passuum ūndecim mīlium centum
trīgintā, suprā terram opus arcuātum passuum sex-
āgintā). Sed ductus clārissimus, aqua Claudia, ab
imperātore Claudiō, quī ante Nerōnem Rōmae imperā-

260 vit, perfecta est, et habet longitudinem passuum qua-
drāgintā sex mīlium quadringentōrum sex (ex eō opus
arcuātum passuum sex mīlium quadringentōrum nōnā-
gintā et ūnīus).

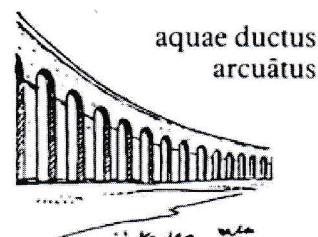
Urbis incendium et domus aurea Nerōnis

265 Nerōne imperante terribile incendium ā circō Māx-
imō ortum magnam urbis partem absūmpsit. Nerō,
cum urbem ārdentem prōspiceret, pulchritūdine flam-
mārum dēlectātus dīcitur iniisse domesticam scaenam
et cecinisse Trōiae incendium, sed incertum est num
270 tyrannus ille īnsānus, quī vetera aedificia vīcōsque an-
gustōs contemnēbat, urbem ipse incenderit. Cum sextō
dēmum diē ignis exstīctus esset, ex regiōnibus quat-
tuordecim, in quās Augustus Rōmam dīviserat, quat-
tuor tantum integrae manēbant, trēs funditus flammīs
275 dēlētae erant, in septem reliquīs pauca tēctōrum vestīgia
supererant.

Post incendium, cum tōta vallis quae inter Ēsquiliās
et Palātium interiecta est domibus vacua facta esset,
Nerō in hāc regiōne domum amplissimam sibi ex-
280 strūxit, quae ita aurō atque gemmīs splendēbat ut iūre
'domus aurea' nōminārētur. Longissima porticus ā
Sacra viā ad illam domum splendidam ferēbat. In vesti-
bulō stābat ingēns statua tyrannī ex aere facta, quae
Colossus appellābātur. In hortīs Nerōnis, quī ūsque ad
285 montem Caelium patēbant, stāgnū arte factum erat

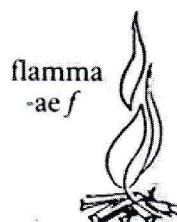
46 406 p. [68,6 km]

6491 p. [9,6 km]

[annō 64 p. C.]
orīrī ortum esse (: primum
fierī, incipere)
in-īre = intrāre
scaena = locus in theātrō
ubi fābula agitur

īn-sānus -a -um = cui
mēns sāna nōn est

dēlēre -ēvisse -ētum =
absūmere, perdere
tēctum : domus
vestīgium : quod reli-
quum est

splendidus -a -um
= splendēs
vestibulum -ī n = locus
clausus ante iānuam
Colossus -ī m: statua Sōlis
Rhodī locāta
stāgnū -ī n = lacus
aquae stantis (: nōn
fluentis)

probāre = probum esse
putāre
“quasi homō tandem
habitāre coepit!”

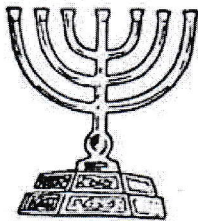
T. = Titus (praenōmen)

amphitheātrum
Flāvium

col-locāre = locāre

Flāvii: T. Flāvius Vespasiānus eiusque filiū

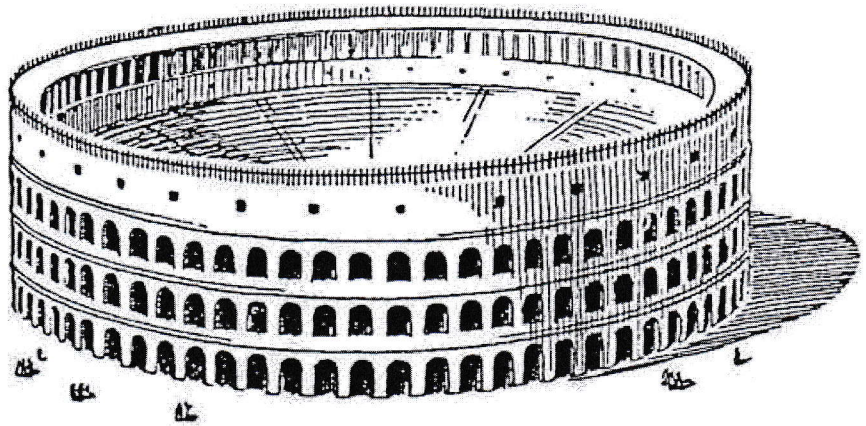
īdem Vespasiānus = Vespasiānus quoque

candelābrum -ī n

Hierosolyma -ōrum n

aedificiīs circumdatum atque campīs silvīsque cum
multitūdine omnis generis pecudū ac ferārum. Nerō
ipse domum suam perfectam ita probāvit ut ‘sē’ diceret
‘quasi hominem tandem habitāre coepisse!’ Hōrum om-
nium operum nihil paene restat, nam post mortem Ne- 290
rōnis imperātor T. Flāvius Vespasiānus in locō stāgnī

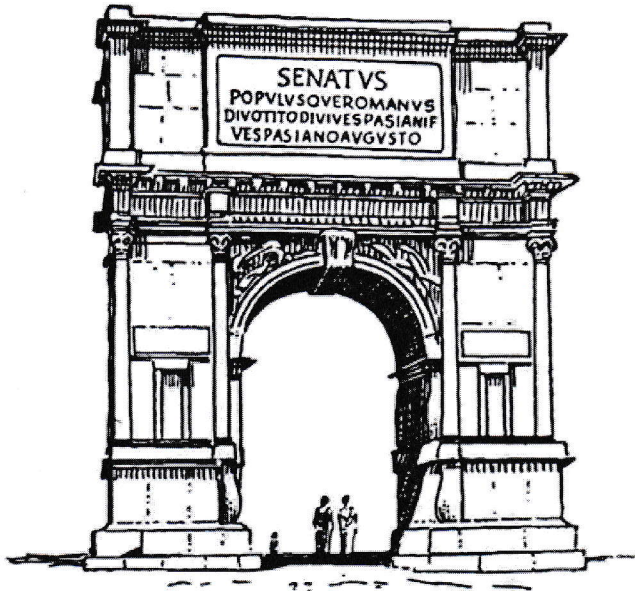

clārissimum amphitheātrum extrūxit, quod ā nōmine
prīncipis amphitheātrum Flāvium appellātur; atque Ti-
tus et Trāiānus in ipsō locō domūs aureae thermās suās
collocāvērunt. 295

Imperātōrēs Flāvii

Idem Vespasiānus duo templa aedificāvit: templum
Divi Claudii in Caeliō monte (coeptum quidem ab
Agrippinā, Claudii uxōre, sed ā Nerōne prope funditus
dēstrūctum), et templum Pācis forō proximum. Hoc 300
templum incohātum est cum Titus, filius Vespasiāni
māior, Iūdāeōs vīcisset atque Hierosolyma, urbem illō-
rum nōbilissimam, dēlēvisset. In templō Pācis servan-

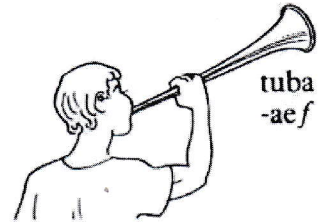
tur rēs sacrae quās Titus Iūdaeīs victīs adēmit, in iīs
 305 candēlābrum aureum et mēnsa aurāta quae in templō
 Hierosolymōrum stābat tubaeque argenteae quibus Iū-
 daeī convocābantur.

Postquam imperātor Titus morbo mortuus est, senā-
 tus populusque Rōmānus arcum pulcherrimum Dīvō
 310 Titō dēdicāvit, quī in summā Sacrā viā positus est. In
 parte interiōre triumphus Titī dē Iūdaeīs imāginibus
 illūstrātur: ab alterā parte imperātor laurō ōrnātus currū
 triumphālī vectus vidētur, ab alterā milītēs candēlā-
 brum et tubās Iūdaeōrum ferentēs.

315 Domitiānus, frāter Titī minor, quī post eum imperā-
 vit, templum Iovis Optimī Māximī in Capitōliō refēcit
 et domum Augustānam in Palātiō aedificāvit, ut suprā
 dictum est. Inter cētera Domitiānī opera memorandum
 est stadium in campō Mārtiō factum, ubi iuvenēs Rō-
 320 mānī cursū sē exercent.

ad-īmere -ēmissee
 -ēptum ↔ dare

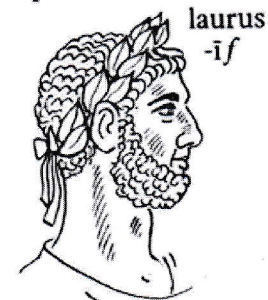

tuba
-ae f

arcus Titī

morbus -ī m = mala
 valētūdō
 [annō 81 p. C.]

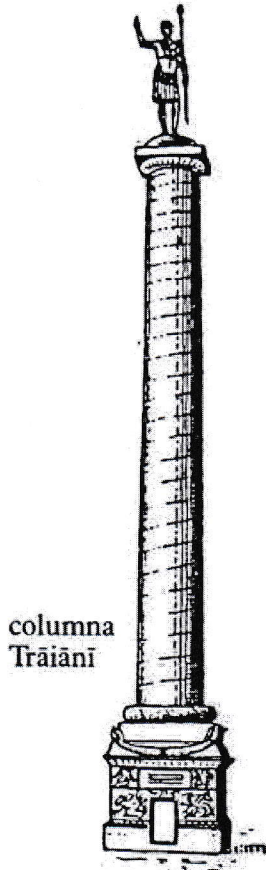
interior -ius comp
 (< intrā) = internus
 illūstrāre = illūstrem
 facere
 triumphālis -e < trium-
 phus

laurus
-ī f

stadium -ī n = circus in
 quō iuvenēs currendō
 sē exercent

[annō 96 p. C.]

aereus -a -um = ex aere
factus

[annō 117 p. C.]

P. = Pūblius (praenōmen)
prae-clārus -a -um = prae
aliis clārus, clārissimuspōns
pontis m*Trāiānus et Hadriānus*

Domitiānō interfectō, primum M. Coccēius Nerva
annum tantum et quattuor mēnsēs imperāvit, deinde
M. Ulpius Trāiānus, optimus prīnceps, imperium accē-
pit. Quōrum uterque novum forum faciendum cūrāvit. 325
Forum Nervae cum templō Minervae situm est inter
forum Augustī et templum Pācis. Forum Trāiānī,
omnium māximum et splendidissimum, inter Arcem et
collem Quirīnālem interiectum est. In mediō forō lo-
cāta est statua equī quī ipsum prīncipem vehit. Illa 330
basilica quam Trāiānus forō suō adiūnxit et ā nōmine
suō basilicam Ulpiam appellāvit, etiam amplior est
quam basilica Iūlia. Iūxtā basilicam Ulpiam, inter duās
bibliothēcās ab eōdem prīncipe cōstitūtās, stat alta
columna in quā bella quae Trāiānus in Dāciā gessit 335
plūrimīs imāginibus illūstrantur. In summā columnā
statua imperātōris aerea posita est.

Trāiānō mortuō, imperātor P. Aelius Hadriānus
templum praeclārum post basilicam Ulpiam aedificā-
tum Dīvō Trāiānō dedicāvit. Māxima vērō Hadriānī 340
opera sunt templum Veneris et Rōmae sive Urbis Aeter-
nae in Veliā situm, id est in colle humilī quī ā Palātiō ad
Ēsquiliās versus ēminet; Panthēum novum in campō
Mārtiō; ac mausōlēum trāns Tiberim situm. Pōns
Aelius, quō Hadriānus mausōlēum suum cum campō 345
Mārtiō iūnxit, māximus et firmissimus est omnium
pontium quī in Tiberī factī sunt.

Antōnīnus Pius, quī post Hadriānum imperāvit, ter-
tiō annō imperiī suī Faustīnam uxōrem perdidit, quae ā
350 senātū cōsecrāta est. Templum Dīvae Faustīnae dē-
dicātum — ac deinde, vīcēsīmō annō post, Dīvō Antō-
nīnō — in Sacrā viā situm est iūxtā basilicam Aemiliam.

Orbis caput

Sed satis hōc locō dictum est dē magnitudīne et pul-
355 chritūdīne urbis Rōmae. Videāmus nunc quōmodo
haec urbs mīrābilis ā parvā orīgīne ad tantam magnitū-
dinem tantamque glōriam pervēnerit ut caput orbis ter-
rārū appellētur. Nam, ut dīcit Ovidius:

Hīc ubi nunc Rōma est, orbis caput, arbor et herbae
360 *et paucae pecudēs et casa rāra fuit.*

Nunc vērō

Iuppiter, arce suā cum tōtum spectat in orbem,
nīl nisi Rōmānum quod tueātur habet.

Omnium prīmum igitur dīcendum est dē Aenēā,
365 duce Trōiānōrum, ā quō populus Rōmānus orīginem
trahit. In carmine praeclārō quod *Aenēis* īnscrībitur, P.
Vergilius poēta, quī aetāte Augustī vīxit, rēs ab Aenēā
gestās hexametris nārrāvit, quam nārrātiōnem proximīs
quattuor capitulīs solūtā ōrātiōne sequimur, aliquot
370 Vergiliī versibus servātīs.

perdere = āmittere

cōsecrāre = Dīvum
/Dīvam nōmināre
vīcēsīmus -a -um
= xx (20.)

orbis = orbis terrārū

magnitūdō -inis *f*
< magnus

orīgō -inis *f* < orīrī

[*Fāsti* V. 93–94 et
I. 85–86]
arbor : arborēs

casa rāra : paucae casae

cum *ab* arce suā (: ab
Capitōliō)

tuērī = intuērī

omnium prīmum = ante
omnia

Aenēās -ae *m*

orīginem trahere = ortus
esse

Aenēis -idis *f*

liber īnscrībitur = librō
titulus est

ōrātiō solūta ↔ versūs

OPERA VRBANA	annō a.C.	PRINCIPES ROMANI
Rōma quadrāta	750	Rēgēs (753–509)
Rēgia		Rōmulus rēx
Iānus	700	
Cūria Hostilia	650	
Pōns Sublicius		
Circus Māximus	600	
Templum et Ātrium Vestae	550	
Cloāca Māxima		Tarquinius Superbus rēx
Templum Iovis Capitōlinī dēdicātum (509)	500	Cōsulēs (509–)
Aedēs Sātūrnī (498), Castoris (484)	450	
	400	
Aedēs Concordiae (367)		
Templum Iūnōnis Monētae (344)	350	
Rōstra ōrnāta (338)		
Aqua Appia, Via Appia (312)	300	
Templum Iovis Statōris (294)	250	
	200	
Circus Flāminius (220)	150	
Basilica Aemilia, Pōns Aemilius (179)	100	
Porticus XII deōrum (c 120)	90	
	80	
Templum Iovis Capitōlinī incēsum (83)	70	
Tabulārium (78)	60	
Templum Iovis Capitōlinī reffectum (69)	50	
	40	
Theātrum et Cūria Pompēiī (55)		
Forum Iūlium, Templum Veneris Gen. (46)		C. Iūlius Caesar (48–44)
Cūria Iūlia (46)		
Aedēs Sātūrnī restitūta (42)	30	
	20	
Basilica Aemilia restitūta (34)		
Templum Divī Iūliī (29)		Augustus (31 a.C.–14 p.C)
Aedēs Apollinis Palātina (28)		
Porticus Octāviae (27), Panthēum (28)		
Mausolēum Augustī (23)		
Thermae Agrippae (19)	10	
Theātrum Mārcellī (13)		
Āra Pācis (9)		
Templum Mārtis Ultōris dēdicātum (2)		

OPERA VRBANA	<i>annō</i> <i>p.C.</i>	PRINCIPES ROMANI
Aedēs Castoris restitūta (6)		
Aedēs Concordiae restitūta (10)	10	
Basilica Iūlia perfecta (12)		Tiberius (14–37)
	20	
Domus Tiberiāna in Palātiō	30	
Templum Dīvi Augustī perfectum		Caligula (37–41)
Domus Caligulae in Palātiō	40	
Circus Vāticānus (Gāi et Nerōnis)		Claudius (41–54)
	50	
Aqua Claudia perfecta (52)		Nerō (54–68)
	60	
Thermae Nerōnis (62)		
Domus Aurea, Colossus (64)		
Templum Iovis Capitolinī incēsum (69)	70	Vespasiānus (69–79)
Templum Dīvi Claudii (70)		
Templum Pācis (75)		
Amphitheātrum Flāvium (80)	80	Titus (79–81)
Thermae Titī, Arcus Titī (81)		Domitiānus (81–96)
Aedēs Dīvi Vespasiāni (81)		
Templum Iovis Capitolinī reffectum (82)	90	
Domus Augustāna (92)		
Stadium Domitiāni (96)		
Forum Nervae, Templum Minervae (97)	100	Nerva (96–98)
		Trāiānus (98–117)
Thermae Trāiāni (109)	110	
Forum Trāiāni, Basilica Ulpia		
Columna Trāiāni (113)		
		Hadriānus (117–138)
Templum Dīvi Trāiāni	120	
Panthēum renovātum (126)	130	
Pōns Aelius (134)		
Mausolēum Hadriāni (139)		Antōnīnus Pius (138–161)
Templum Dīvae Faustinae (141)	140	

Vocābula nova:

casa
 strāmentum
 arx
 cōsul
 incendium
 marmor
 cella
 simulācrum
 sēdēs
 triumphus
 sacrificium
 metallum
 aes
 palūs
 cloāca
 basilica
 vīcus
 cūria
 senātus
 senātor
 ōrātor
 rōstrum
 prōra
 aedēs
 prōmunturium
 focus
 rēgia
 pontifex
 aerārium
 discordia
 factiō
 patriciī
 plēbēiī
 concordia
 vetustās
 odor
 porticus
 clivus
 āra
 statua
 genetrīx
 monumentum
 ultor
 later

PENSVM A

Dē cāsū genetīvō

Urbs Rōma, quae caput orb– terr– vocātur, in rīpā Tiber– flūmin– sita est xx mīlia pass– ā marī.

In Capitōliō est magnus numerus templ–, qu– clārissimum est templum Iov– Optim– Māxim–. In cellā h– templ– simulācrum de– sedent– positum est.

Vesta est dea foc– ac r– domestic–, in c– aede nūllum de– simulācrum inest. Ātrium Vest– est domus virgin– Vestāl–. Rēgia est domus pontific– māxim–, summ– sacerdot– popul– Rōmān–.

C. Octāviānus adulēscēns xix ann– dux exercit– fuit; postquam necem Caesar– ultus est, monumentum victōri– su– aedificāvit: templum Mārt– Ultōr–.

Colossus est statua Sōl– Rhod– locāta; eōdem nōmine vocābātur statua Nerōn– quae Rōm– in vestibulō dom– aure– stābat. In hortīs ill– tyrann– erat multitūdō omn– gener– pecud– ac fer–.

Titus, filius Vespasiān– prīncip–, post expugnātiōnem Hierosolym–, urb– Iūdaeōrum nōbilissim–, triumphāvit. In templō Pāc– servantur rēs sacrae Iūdae–, in iīs tubae et candelābrum magn– preti–. Iūdaeī eās rēs magn– aestimant, etiam plūr– quam Rōmānī. Novus imperātor triumph– cupidus est.

Domitiānus, quī mult– sceler– accusābātur, prae metū mort– dormīre nōn poterat. Māximum Hadriān– opus est templum Vener– et Rōm– sive Urb– Aetern–.

Rōmulus rēx bell– studiōsus erat, neque eum pudēbat casu– pauper–.

PENSVM B

Cum rēx Tarquinius Rōmā — esset, duo — populō Rōmānō — [= praepositī] sunt. Cōsul Rōmānus — [= templum] Iovis —. Domitiānus illam aedem — [= igne] absūptam — [= refēcit]. Tēctum aurō —, columnae ē — factae sunt. In

templō Iūnōnis Monētae, quod — [= positum] est in summā —, nummī efficiuntur ex aurō et argentō et —. Arx — [= validīs] mūrīs mūnītur. In aede Vestae, quae fōrmam — habet, ignis aeternus — quī numquam —. In campō Mārtiō est — Pācis, ubi sacerdōtēs et Vestālēs anniversārium — faciunt. Augustus templum Mārtis — aedificāvit, postquam necem Caesaris — est. Hadriānus — Aelium in Tiberī fēcit.

Titus Iūdaeōs — [= vīcit] et rēs sacrās, ut — argenteās et — aureum, iīs —. In summā — viā — populusque Rōmānus Dīvō Titō arcum — [= cōsecrāvit].

— est ōrdō columnārum tēctus. Mausōlēum dīcitur — [= magnum] — in quō ossa servantur. Aqua Appia est aquae — veterrimus, quī in urbem — est ab Appiō Claudiō. — est aedificium quō senatus convenit. — est parva domus pauper; — domus rēgis est. — sunt bēstiae quibus agricola ūtitur.

Locus — est quō multī conveniunt. Is cui mēns sāna nōn est — esse dīcitur. Aedificium quod stāre nōn potest —. Cicerō est — Rōmānus — [= clārissimus].

Synōnyma: imāgō et —; māter et —; dīvus et —; clārus et —; internus et —; superesse et —; operīre et —; prōicere et —; sacrāre et —; aedificāre et —; accidere et —; ūrere et —; accendere et —; deō prōmittere et —; glōriōsē dīcere et —; intrāre et —; eōdem locō et —.

Contrāria: puppis et —; discordia et —; plēbēiī et —; bona valētūdō et —; extruere et —; dare et —.

PENSVM C

Num hominēs pauperēs in Palātiō habitant?

Quis templum Iovis Capitōlinī aedificāvit?

Templumne Iovis ā rēge dēdicātum est?

Quid facit imperātor post triumphum?

Quid significat ignis Vestae?

Quid est negōtium sacerdōtum?

Quot senātōrēs in senātū Rōmānō sunt?

Quis fuit M. Tullius Cicerō?

bibliothēca
mausōlēum
balneae
thermae
ductus
longitūdō
flamma
vestibulum
stāgnūm
pecus
candēlābrum
tuba
morbus
laurus
stadium
pōns
magnitūdō
origō
quadrātus
firmus
sacer
augustus
amplus
subterrāneus
celeber
illūstris
rotundus
domesticus
aeternus
dīvīnus
dīvus
marmoreus
aurātus
interiectus
latericius
anniversārius
arcuātus
īnsānus
splendidus
interior
triumphālis
aereus
praeclārus
vicēsīmus
restāre
tegere
praecipitāre
sacrāre
expellere
cōsecrāre
reficere
splendēre
siccāre

dēducere
exstruere
venīre
locāre
ēminēre
dēstruere
ēvenīre
ārdere
exstinguere
praefficere
cremare
dēponere
restituere
collābī
dēdicāre
triumphāre
renovāre
superāre
incendere
ulcīscī
vovēre
incohāre
absūmere
glōriārī
exercēre
inducere
inīre
probāre
collocāre
adimere
tertium
ibidem

Ubi C. Iūlius Caesar necātus est?
Cūr Caesar Dīvus Iūlius appellātur?
Ubi templum Dīvī Iūlii aedificātum est?
Quārē Augustus Mārtem 'Ultōrem' appellābat?
Quandō Augustus Iānum clausit?
Quamobrem Nerō urbem incendisse putābātur?
Cūr domus Nerōnis 'aurea' vocābātur?
Quid aedificātum est in locō domūs aureae?
Quam gentem Titus in oriente superāvit?
Ubi mausōlēum Hadriāni situm est?

